

TOBIAS HÜBINETTE

”Jag känner igen mig i Lisbeth Salander”

Hösten 1995 grundades tidskriften Expo. En av dem som var tongivande vid grundandet var Tobias Hübinette som kan ha varit en av förebilderna för den oförglömliga karaktären Lisbeth Salander. Svartvitt bad Hübinette att berätta om sitt samarbete med Stieg Larsson.

Jag började höra talas om Stieg när jag var aktiv i anarkiströrelsen i Uppsala på 1990-talet, och läste Stiegs och Anna-Lena Lodenius numera klassiska bok *Extremhögern*. Liksom så många andra antifascister var jag imponerad av Stiegs katalogliknande kunskaper om extremhögern och hans initierade analyser av en rörelse som under denna tid var i högsta grad livaktig och synlig i form av Ny demokratis närvaro i riksdagen och det då relativt nya partiet Sverigedemokraterna. En militant utoparlamentarisk naziströrelse och en expansiv och våldsam skinheadsukultur, och framför allt en exploderande vit makt-musikindustri som följde på Ultima Thules osannolika framgångar.

Min egen reaktion på allt detta var att jag började gräva i Uppsalas extremhögerrörelse, både den historiska och den samtida, och författa långa sammanställningar med statistik, listor, namn på organisationer och personer och citat från olika tidningar och internmaterial efter att ha ägnat åtskilliga timmar på universitetsbiblioteket Carolina Rediviva och på olika arkiv samt via antirasistiska Uppsalabor ha samlat in information om de lokala nazisterna. Jag upptäckte då att jag hade en närmast medfödd naturlig fallenhet för att samla in underrättelser om en rörelse som verkligen inte vill bli ”upptäckt” och avslöjad.

TOBIAS HÜBINETTE

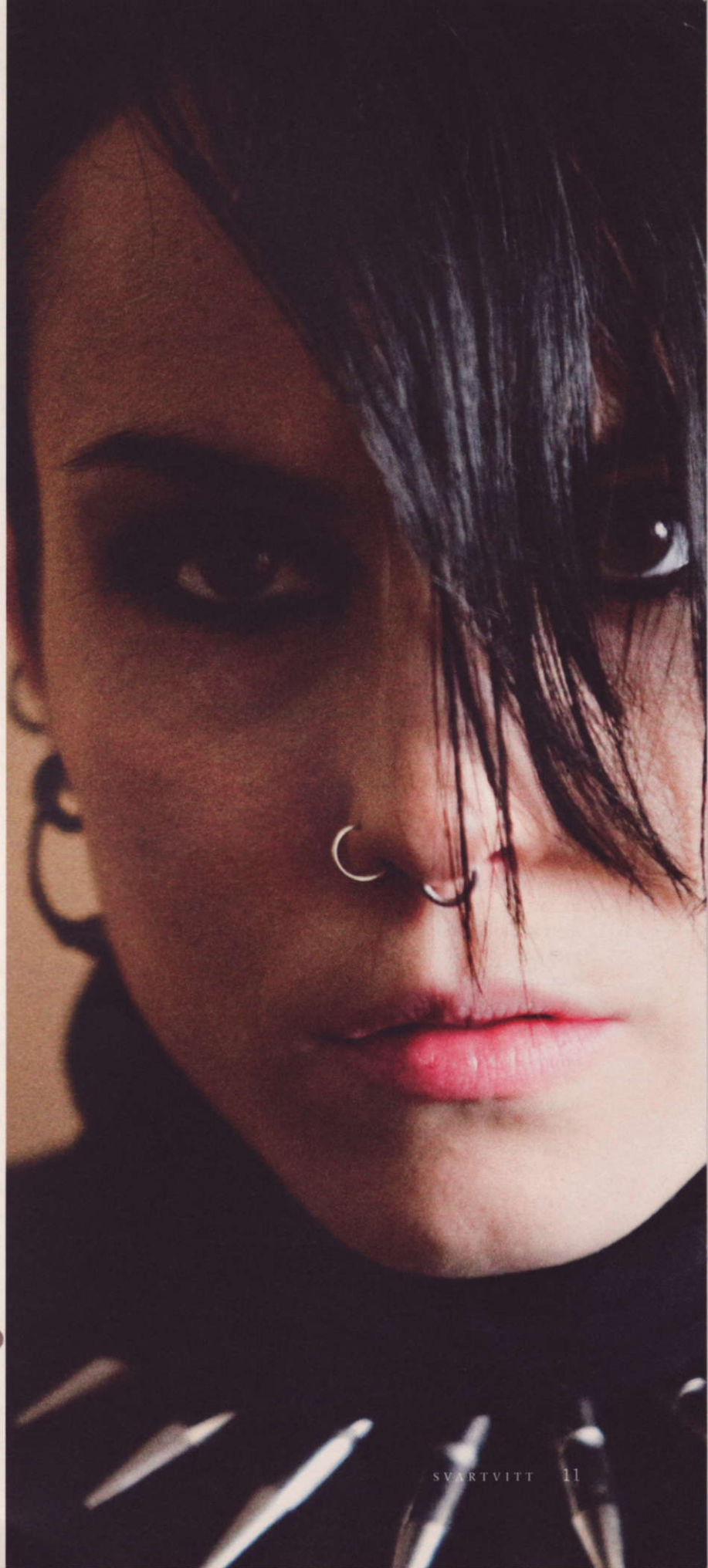
Någon gång 1993 tog jag kontakt med Stieg frustrerad över den växande extremhögern, och efter att ha genomfört ett antal egna aktioner som jag också dömdes för. Bland annat gick jag runt i alla de butiker i Uppsala som sålde Ultima Thules CD-skivor och stal helt sonika med mig dessa som jag sedan destruerade. Jag hade också skickat brev till ett stort antal högerextremister i Uppsala och varnat dem för att fortsätta med sin politiska verksamhet, vilket jag likaledes lagfördes för.

Stieg var till en början skeptisk mot att en anarkist som dömts för flera ogenomtänkta handlingar kontaktade honom, men efter ett antal långa telefonsamtal och framför allt efter att ha sett mina PM-liknande alster så började vi ses på olika caféer i Stockholm. 1994 arbetade jag som SAC-Syndikalisternas bibliotekarie i Stockholm och kunde då träffa Stieg regelbundet, vilket snart blev var och varannan dag. Det var uppenbart att Stieg, som några år tidigare till sin stora besvikelse hade misslyckats med att starta en svensk version av Searchlight under arbetsnamnet Expo, såg mig som sin lärjunge som han skulle lära upp att efterträda honom. Stieg var nämligen mycket självmedveten om att han var den i landet som kunde mest om den svenska extremhögern. Han dolde inte att han var imponerad av mina färdigheter att kunna gräva upp all upptänkt information om ex-

tremhögern. Vintern 1994-95 flyttade jag till Stockholm, och fortsatte att träffa Stieg som vid det här laget nog såg sig som en blandning av en mästare och en gudfader åt mig. Alla möten på caféer blev nu långa och sena besök hemma hos Stieg där jag gick igenom hela hans privata arkiv och bibliotek.

Jag började vid den här tiden också att själv skriva artiklar bland annat i tidningen Stoppa Rasismen, och jag började anlitas som researcher för tidningar som Expressen och Aftonbladet och bidrog till flera spektakulära avslöjanden om extremhögern. 1995 grundade jag slutligen tidskriften Expo. Expo gavs ut först som ett kopierat nyhetsbrev med huvudsaklig distribution inom den antifascistiska rörelsen och innehöll torra och faktsäckade undermåttelserapporter baserade på välunderrättad information från ett nätverk av aktivister i olika städer i landet som jag hade byggt upp. Stieg stöttade kontinuerligt utgivningen, och samtidigt byggde jag själv upp ett eget snabbt växande arkiv genom att metodiskt och systematiskt gå igenom allt material om extremhögern på arkiven och biblioteken i Stockholm.

Sommaren 1995 blev jag kontaktad av en grupp relativt nytexaminerade journalister och deras bekanta, och tillsammans med dem och snart också med Stieg startade vi den tidskrift som är dagens Expo, och vars första nummer kom ut till hösten samma år – resten är som det heter historia. Själv stannade jag kvar på Expo som researchchef till 1997 och byggde då upp det arkiv och bibliotek som idag bör vara ett av världens mest omfattande om extremhögern. Därefter har jag fortsatt >

◀ att på egen hand gräva upp information om extremhögern åt olika medier, organisationer och myndigheter. Jag har genom åren varit med och hittat och avslöjat många okända nazister. 2002 publicerade jag boken *Den svenska nationalsocialismen* som innehöll namnen på närmare 30 000 medlemmar i mellankrigstidens extremhögerorganisationer.

Även om jag lämnade Expo och min relation till Stieg ibland kunde vara ansträngd då han gärna krävde att jag i egenskap av hans lärjunge och utsedde efterträdare helst skulle tycka och tänka som honom, så kommer mitt minne av Stieg alltid att vara att han var min viktigaste lärare i livet vad gäller allt som rör extremhögern. Det har sagts att jag åtminstone är en av flera av de verkliga personer som Stieg inspirerades av när han skapade karaktären Lisbeth Salander. Stieg uttryckte ofta att han var mycket imponerad av mina researchkunskaper, och jag kan framför allt se att hans litterära huvudpersoners färdigheter att kunna gräva fram hemligheter i relation till individer och grupper med makt i samhället tydligt bottnar hos mig. Detta gäller särskilt den första delen i Millenniumtrilogin som ju handlar om svensk överklass och nazism, ett ämne som jag själv har ägnat mig åt i allra högsta grad. Dessutom har jag också råkat ut för det som Lisbeth Salander drabbas av i böckerna, det vill säga att grupperingar med makt som är kopplade till extremhögern har förföljt och straffat mig på olika sätt genom att bland annat kontraktera kriminella med avsikt att stoppa och skada mig. Även om Stieg inte kan ha känt till detta, då dessa händelser ägde rum efter hans bortgång, så har hans böcker fått mig att förstå att det Lisbeth Salander råkar ut för inte är helt orealistiskt. På samma sätt är jag stolt över att jag direkt eller indirekt har bidragit till skapandet av Stiegs huvudkaraktär, vars fallenhet för att hitta hemlig information naturligtvis är långt mer överlägen än min egen men som ändå direkt eller indirekt i fiktiv form hyllar sådana antifascister som mig själv.

TOBIAS HÜBINETTE

Tobias Hübinette är forskare vid Mångkulturellt centrum och lärare vid Södertörns högskola.

Exakt vilka som har grundat Expo beror på vem som skriver historien. (Reds. anm.)

PAUL LAPPALAINEN

Skarp, tydlig och högrösd

Den statlige utredaren, svensk-amerikanske juristen och antirasisten Paul Lappalainen var en viktig person i Stieg Larssons antirasistiska kamp. Numera arbetar han som senior expert hos Diskrimineringsombudsmannen. Han tog tid att besvara fem frågor om Stieg Larsson.

När och hur kände du Stieg Larsson?

Jag träffade Stieg första gången ca 1996–97. Han sökte stöd hos departementet för tidningen EXPO. Han hade en väldig fokus på och kunskap om extremhögern. Jag hade redan då mer av en fokus på etnisk diskriminering. Jag hade sett i stadshuset och på regeringskansliet hur lätt det var för politiker att vara emot bland annat skinheads och andra liknande grupperingar. Jag utmanade Stieg just på denna fråga. Jag påpekade att även om hela den extrema högern skickades till en öde ö att det skulle inte innebära något i förhållande till invandrades tillgång till exempel arbeten eller bostäder. Stieg förvånade genom att ha en reell förståelse för vikten av att motverka diskriminering i vardagen. Det var också en nödvändig del även i den kamp som han förde – men att hans expertis låg på de extrema och därmed låg hans fokus där. Men han var också positiv till att stödja ett fokus på vardagsrasism. Detta ledde senare i sin tur till publicering i Expo av en artikel som lyfte vikten av att fokusera på maktavare (arbetsgivare, fack, politiker och tjänstemän). Både för att det är de som diskriminerar på dessa tunga områden, och har även makten att motverka diskriminering.

Du åkte till FN:s konferens mot rasism i Sydafrika. Samarbetade du med Stieg i det sammanhanget?

Såvitt jag minns var Stieg och Expo med när olika svenska NGOs påpekade för regeringen att det borde finnas stöd